

4

WOLNOŚĆ = ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Cele lekcji – wymagania ogólne

- pogłębienie rozumienia wolności jako jednej z podstawowych wartości w życiu chrześcijańskim.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest wolność;
- na podstawie wypowiedzi papieża formułuje chrześcijańską koncepcję wolności;
- omawia wzajemne relacje między wolnością i odpowiedzialnością;
- podaje przykłady niewłaściwego korzystania z wolności.

Wartości

- postawa odpowiedzialności za własne postępowanie.

Propozycja realizacji

Wprowadzenie

Metoda – dziecięce pytania. Nauczyciel wybiera jedną osobę z klasy, która wcieli się w rolę dziecka, którego zadaniem będzie bombardowanie dorosłych pytaniami na wybrany temat, podczas gdy klasa starać się będzie na nie odpowiadać. Nauczyciel może zasugerować pierwsze pytanie: „Czym jest wolność?”. Kolejne pytania „dziecka” mogą nawiązywać do uzyskanej odpowiedzi bądź dążyć temat: „Co jest źródłem wolności? Kiedy można mówić o wolności? Po co nam wolność? Co jest granicą wolności?”. Warto pozostawić „dziecku” swobodę zadawania pytań. „Dziecko” może wybierać sobie osoby do udzielania odpowiedzi.

Podsumowanie: nauczyciel odnosi się do postawionych pytań i otrzymanych odpowiedzi, zatrzymując się dłużej nad pytaniami, które były trudne bądź wymagają doprecyzowania z jego strony. Zauważa, że wolność to jedna z podstawowych wartości. Jest przedmiotem zainteresowania filozofów, teologów, psychologów, prawników, ekonomistów, artystów. Wolność jest zadaniem, które staje przed każdym człowiekiem. Można od niektórych kwestii związanych z wolnością uciekać, lecz ucieczka od wolności wcześniej czy później prowadzi do zniewolenia. Wolność jest stale ograniczana przez warunki polityczne, społeczne, ekonomiczne, prawne. Dla wierzących wolność jest darem od Boga, zakłada możliwość działania lub nie działania. Właśnie dzięki czynom wolnym możemy zbliżyć się do Boga.

Rozwinięcie tematu

Metoda – tabela wniosków. Nauczyciel przekazuje uczniom kartę pracy (załącznik 1). Uczniowie proszeni są, aby w tabeli po jednej stronie zapisali wszystko to, czego dowiedzieli się z papieskich tekstów na temat wolności, a następnie wyciągnęli wnioski z konkretnych fragmentów i zapisali je w kolumnie obok. Po zakończonej pracy następuje wymiana spostrzeżeń i omówienie pracy uczniów. Podsumowanie: człowiek nie jest marionetką w rękach Boga, kimś uległym i nieodpowiedzialnym za to, co robi. Bóg stworzył człowieka jako istotę wolną i chce jego wolności, aby mógł opowiadać się za dobrem, w tym za dobrem najwyższym, czyli za Bogiem.

Wolność pozwala człowiekowi działać samodzielnie i niezależnie. Im więcej czynimy dobra, tym bardziej stajemy się wolni. Człowiek jest najbardziej wolny w sytuacji, gdy może opowiedzieć się za dobrem, gdy żaden nałóg lub przymus nie utrudnia mu wyboru tego, co jest właściwe i dobre.

Od człowieka zależy, w jaki sposób wykorzystać dar wolności. Opowiadając się za złem i przywiązując się do niego, niszczy swoją wolność.

Metoda – poszukiwanie analogii. Ćwiczenie może być wykonywane w parach lub większych grupach. Zadaniem uczniów będzie dokończenie zdania: „Wolność ma się tak do odpowiedzialności jak...” oraz podanie wyjaśnienia. Nauczyciel może przypomnieć uczniom, że w poszukiwaniu analogii pomocne jest dostrzeżenie wzajemnych relacji, podobieństw, różnic między pojęciami. Na zakończenie uczniowie podczas wspólnej dyskusji starają się wybrać najtrafniejszą analogię.

Podsumowanie: wolność czyni człowieka odpowiedzialnym za swoje czyny w takiej mierze, w jakiej są one dobrowolne.

Odpowiedzialność może występować w różnych sytuacjach, gdy:

- ktoś **ponosi** odpowiedzialność za coś, czyli jest za coś odpowiedzialny;
- ktoś **podejmuje** za coś odpowiedzialność;
- ktoś jest za coś **pociągany** do odpowiedzialności;
- ktoś **działa** odpowiedzialnie.

Odpowiedzialność za czyn może zostać zmniejszona, a nawet zniesiona, na skutek niewiedzy, nieuwagi, przymusu, strachu, przyzwyczajień, nieopanowanych uczuć oraz innych czynników psychicznych lub społecznych.

Zakończenie

Paweł Apostoł w liście do Galatów pisał: „Ku wolności wyswobodził nas Chrystus. A zatem trwajcie w niej i nie poddawajcie się na nowo pod jarzmo niewoli (Ga 5, 1)”. Każdy, kto świadomie i dobrowolnie chce czynić zło, popada w niewolę. Im więcej człowiek wie o dobru i dochodzi do wprawy w czynieniu dobra, tym bardziej wyrывa się z niewoli grzechu. Przechodzi z niewoli do wolności, z egocentryzmu i uporu do poddania się pełnej miłości woli Boga.

Notatka

Wolność charakteryzuje czyny właściwe człowiekowi. Wolność zakłada możliwość wyboru między dobrem a złem. Im więcej człowiek czyni dobra, tym bardziej staje się wolnym. Wybór zła jest nadużyciem wolności i prowadzi do niewoli grzechu. Wolność czyni człowieka odpowiedzialnym za swoje czyny w takiej mierze, w jakiej są one dobrowolne. Odpowiedzialność za działanie może być zmniejszona na skutek m.in. niewiedzy, przymusu, strachu czy przyzwyczajień.

Korelacja z edukacją szkolną

- filozofia – koncepcje wolności.

Inne możliwości realizacji

Metoda – „jeżeli, to” Nauczyciel dzieli klasę na grupy. Zadaniem uczniów będzie przeanalizowanie jednej z dwóch koncepcji wolności, tzw. wolności od oraz wolności do. W tym celu uczniowie proszeni są, aby na kartce (załącznik 2) stworzyli ciąg pięciu zdań wynikających jedno z drugiego, zaczynając od podanego poniżej:

1. Grupa pierwsza (wolność od): (Jeśli) wolność nie jest niczym skrępowana i polega na swobodzie wyboru, (to)...
2. Grupa druga (wolność do): (Jeśli) wolność to zdolność do wyboru odpowiednich środków prowadzących do wartościowego celu, (to)...

Wyniki pracy uczniów omawiane są na forum. Nauczyciel zachęca uczniów do porównania omawianych koncepcji wolności z koncepcją chrześcijańską.

Podsumowanie: wolność negatywna to inaczej wolność od przymusu – sytuacja, w której jednostka ma możliwość wybierania bez przeszkód, jak i bez nakazu ze strony innych. Tak rozumiana wolność pozwala realizować cele społeczne lub polityczne bez udziału czynników zewnętrznych. W skrajnej postaci może przerodzić się w egoistyczną samowolę lub anarchizm.

Wolność pozytywna polega na podejmowaniu właściwych działań prowadzących do dobrego celu. Często wolność pozytywna jest określana jako stan kontroli nad własnym życiem. W skrajnej postaci człowiek, postrzegając siebie jako środek i cel swego życia, nie dostrzega wokół siebie innych ludzi oraz wartości nieprzemijających.

Dla chrześcijan wolnym jest ten, kto opowiada się za dobrem i unika zła, także jako środka do szczytnego celu. Wolność chrześcijańska wyraża się w odwróceniu się od grzechu, który zniewala człowieka, nie można jej zrozumieć bez Chrystusa – jedyne go wyzwoliciela człowieka, dzięki któremu stajemy się prawdziwie wolni.